

« حالت‌های تصریفی اسم :

- اسمی که آخرین حرف صدادار آن با آهنگ بالائی و با یکی از پنج حرف « ə, e, i, ö, ü » باشد ، به شکل زیر در حالت‌های تصریفی صرف می‌شود :

اسم	درحالت « به »	درحالت « در »	در حالت « از »	در حالت « را »	با اضافی ملکی
حس	حسنه (e)	حسنده (de)	حسندن (dən)	حسنى (i)	حسنىن (in)
اٲل	اٲله (e)	اٲلده (de)	اٲلدن (dən)	اٲلى (i)	اٲلىن (in)
خليل	خليله (e)	خليلده (de)	خليلدن (dən)	خليلى (i)	خليلىن (in)
گؤل	گؤله (e)	گؤلده (de)	گؤلدن (dən)	گؤلو (ü)	گؤلون (ün)
گول	گوله (e)	گولده (de)	گولدن (dən)	گولو (ü)	گولون (ün)

- اسمی که آخر آن صدادار باشد ، در دو حالت زیر به شکل زیر با حرف تکمیلی صرف می‌شود:

علی : علی یه ، علی نی (یی)

- اسامی که آخرین حرف صدادار آنها با آهنگ پائینی و با یکی از چهار حرف « a, i, o, u » باشد ، به شکل زیر در حالت‌های تصریفی صرف می‌شود :

اسم	درحالت « به »	در حالت « در »	در حالت « از »	درحالت « را »	با اضافی ملکی
ياشار	ياشارا (a)	ياشاردا (da)	ياشاردان (dan)	ياشارى (ا)	ياشارىن (in)
قىزى	قىزا (a)	قىزدا (da)	قىزدان (dan)	قىزى (ا)	قىزىن (in)
يؤل	يؤلا (a)	يؤلدا (da)	يؤلدان (dan)	يؤل و (ا)	يؤل ون (un)
قؤم	قؤما (a)	قؤمدا (da)	قؤمدان (dan)	قؤم و (ا)	قؤمون (un)

- کلماتی که آخر آنها صدادار باشد ، در دو حالت به شکل زیر یا يك حرف تکمیل صرف می‌شود:

دایی : دایی یا (ye) ، دایی نی (دایی یی)

۱-۱) حالت‌های تصریفی ضمائر شخصی به شکل زیر در بکار گرفته می‌شوند :

فارسی :	من	تو	او	ما	شما	آنها
ترکی :	من	سن	او	بیز	سیز	اۇنلار
	mən,bən)	sən	o	biz	siz	(onlar
حالت مفعول « به » :	منه = بنه	سنه	اۇنا	بیزه	سیزه	اۇنلار
	mənə	sənə	ona	bizə	sizə	(onlara
حالت مفعول با واسطه	منده	سنده	اۇندا	بیزده	سیزده	اۇنلاردا
با حرف اضافی « در » :	məndə	səndə	onda	bizdə	sizdə	onlarda
حالت مفعول با واسطه	مندن	سندن	اۇندان	بیزدن	سیزدن	اۇنلاردان
با حرف اضافی « از » :	məndən	səndən	ondan	bizdən	sizdən	onlardan
حالت مفعول	منی	سنی	اۇنو	بیزی	سیزی	اۇنلاری
بی واسطه « را » :	məni	səni	onu	bizi	sizi	onları
اضافه ملکی :	منیم	سنین	اۇنون	بیزیم	سیزین	اۇنلارین
	mənim	sənin	onun	bizim	sizin	onların

توجه : « اۇنلار » را در محاوره « اۇلار » نیز می‌گویند .

۱-۲) ضمائر شخصی جمع را مجدداً به شکل زیر جمع بسته و در حالت‌های تصریفی

بکار می‌گیرند . مثال : بیزلر (ماها) ، سیزلر (شماها)

- بیزلر bizlər ، بیزلره bizlərə ، بیزلرده bizlərdə ، بیزلردن bizlərdən ، بیزلری bizləri ، بیزلرین bizlərin
- سیزلر sizlər ، سیزلره sizlərə ، سیزلرده sizlərdə ، سیزلردن sizlərdən ، سیزلری sizləri ، سیزلرین sizlərin

او هم يك برادر دارد. = اُونوندا بير قارداشی وار. onun da bir qardaşı var
 ما يك ماشين داريم. = بيزيم بير ماشينيميز وار bizim bir maşinımız var

۳-۱) حالت‌های تصریفی ضمائر اشاره ای:

از اینکه آخرین حرف کلمات « بُو » و « اُو » صدادار است در حالت تصریفی يك
 n اضافی بخود می‌گیرند. مثال :

o	اُو	o	بُو	حالت فاعلیت :
ona	اُونا	buna	بُونا	حالت مفعول با واسطه :
onda	اُوندا	bunda	بُوندا	حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی در :
ondan	اُوندان	bundan	بُوندان	حالت اضافی با واسطه با حرف اضافی از :
onu	اُونو	bunu	بُونو	حالت مفعول بی‌واسطه :
(onı)	(اُونی)	(bunu)	(بُونی)	
onun	اُونون	bunun	بُونون	اضافه (ضمیر) ملکی :

۵-۱) ضمائر اشاره ای را می‌توان به شکل زیر جمع بسته و به حالت‌های مختلف تصریفی

صرف کرد. مثال :

onlar	اُونلار	bunlar	بُونلار	حالت فاعلیت :
onlara	اُونلارا	bunlara	بُونلارا	حالت مفعول با واسطه :
onlarda	اُونلاردا	bunlarda	بُونلاردا	حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی در:
onlardan	اُونلاردان	bunlardan	بُونلاردان	حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی از:
onları	اُونلاری	bunları	بُونلاری	حالت مفعول بی‌واسطه :
onların	اُونلارین	bunların	بُونلارین	اضافه ملکی :

۱-۶) ضمائر اشاره ای و کلمات سوالی «کیم» :

(چه کسی) و «نه» (چه چیزی) بکار می گیرند :

این کیست = بۇ کیم دیر؟ bu kimdir

او که است (او کیست) = او کیم دیر؟ o kimdir

این چه است (این چیست) = بۇ نه دیر؟ bu nədir

آن يك كتاب است = او بىر كىتابدیر o bir kitabdır

این يك دختر است = بۇ بىر قىزدیر bu bir qızdır

۱-۷) ضمائر اشاره ای و کلمه سوالی «کجا»

کلمه سوالی «کجا» در زبان ترکی معنی «هرا»، «نه یئر» را دارد. ضمائر اشاره ای (بۇ،

اؤ) در جواب کلمه سوالی کجا؟ به شکل «بۇرا» و «اؤرا» ظاهر می شود.

حالتهای تصریفی کلمه استفهامی «کجا» و جواب آن :

اسامی حالتهای مختلف	سؤال	جواب
حالت فاعلیت :	کجا - نه یئر nə yer	اینجا - بۇرا bura
حالت مفعول با واسطه :	به کجا - نه یئرە nə yerə	به اینجا - بۇرایا buraya
حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی در :	در کجا - نه یئرەdə nə yerdə	در اینجا - بۇرادا burada
حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی از :	از کجا - نه یئردن nə yerdən	از اینجا - بۇرادان buradan
حالت مفعول بی واسطه :	کجا را - نه یئری nə yeri	اینجا را - بۇرایى burayı
اضافه ملکی :	مال کجا - نه یئرین nə yerin	مال اینجا - بۇرانین buranın

توجه: در حالت تصریفی، «بۇرا» (یعنی: بۇرایا، بۇرادا، بۇرادان و بۇرایى) را در محاوره مخفف کرده و

به شکل «بۇرا»، «بۇردا»، «بۇردان» و «بۇرانى» نیز صرف می کند. با وجودی که کلمات

مخفف شده مذکور در جمله درست فهمیده می شوند ولی از لحاظ اصول زبان ترکی مخفف کردن آنها نادرست می باشد.

سوال: کتاب در کجاست؟ کیتاب نه یئرده دیر (نه رده دیر)؟ kitab nə yerdədir?

جواب: کتاب در اینجا است. کتاب بۇرادا دیر kitab buradadır (burdadır)

قلم در آنجا است. قلم اۇرادا دیر qələm oradadır (ordadır)

۸-۱) به حالت های تصریفی به کلمه استفهامی توجه کنید:

اسم حالت های تصریفی	چه کسی (چه)	چه (نه)	کدامین (هانسی)
حالت مفعول با واسطه « به »	کیمه kimə	نه یه nəyə	هانسی نا hansına
حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی « در »	کیمده kimdə	نه ده nədə	هانسیندا hansında
حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی « از »	کیمدن kimdən	نه دن nədən	هانسیندان hansından
حالت مفعول بی واسطه « را »	کیمی kimi	نه بی nəyi	هانسینی hansını
حالت اضافه ملکی	کیمین kimin	نه بین nəyin	هانسی نین hansının

۲) ضمائر اشاره ای با اضافی ملکی :

کلمات سؤالی « کیم kim » (چه کسی) و « نه nə » (چه چیزی) را به شکل زیر با ضمائر اشاره ای بکار می گیرند :

سوال : او کیست (او که است) = او کیم دیر ؟ o kimdir

این چه است = بۇ نه دیر ؟ bu nədir

جواب : این یک کتاب است = بۇ بیر کیتابدیر bu bir kitabdır

- با پیوند ضمائر اشاره ای و اضافه ملکی کلمات ترکیبی زیر ساخته می شود:

مال این = بۇنون bunun ، مال ایشان = (بۇلارین buların) بۇنلارین bunların
مال او = اۇنون onun ، مال آنها = (اولارین oların) اۇنلارین onların

۱-۱) کلمه ای که آخرین حرف آن صدادار باشد ، حالت تصریفی با حرف اضافی
« سی » بکار گرفته می شود :

هر گاه اسمی و کلمه ای به حرف صدادار ختم شود ، به شکل اضافه ملکی برای سوم
شخصی مفرد در آید به آن يك « سی » اضافی پیوند می خورد :

عموی او - اۇنون عمی سی onun əmisi (əmusu عموسو)
عمه او - اۇنون بی بی سی onun bibisi
خواهر او - اۇنون باجیسی onun bacısı
نوه او - اۇنون نوه سی onun nəvəsi
پدر او - اۇنون آتاسی onun (dədəsi) atası و ...

۲-۱) در بکارگیری ضمیر ملکی اول شخص مالک و بعد به ترتیب کلمات دیگر جمله که
به همدیگر تعلق دارند بکار گرفته می شوند. مثال :

حسن نین ائوینین قاپیسی خراب دیر . Həsənin evinin qapısı xarabdır.
یعنی حسن « مالک » و بعد « خانه » که « در » به آن نسبت داده می شود و بعد « خرابی »
که به « در » وارد شده به ترتیب (درست عکس زبان فارسی) بکار گرفته می شوند. مثال :
مینیم ماشینیمین آیناسی (گوزگوسو) خراب دیر . = آینه ماشین من خراب است.
mənim maşınımın güzgüsü (aynası) xarabdır .

۲-۱) کلماتی که با « سی » همراه هستند به شکل زیر با يك حرف « ن » اضافی در
حالاتی تصریفی بکار گرفته می شوند. مثال :

زیر صرف می شوند . مثال : پدر او = اۇنون آتاسی onun atası
مفعول با واسطه : به پدر او = اۇنون آتاسی نا onun atasına
مفعول با واسطه با حرف اضافی در : در پدر او = اۇنون آتاسی ندا onun atasında

مفعول با واسطه با حرف اضافی از : از پدر او = اؤنون آتاسی ندان onun atasından

مفعول بیواسطه : پدر او را = اؤنون آتاسی نی onun atasını

اضافه ملکی : مال پدر او = اؤنون آتاسی نین onun atasının

توجه: - در جمله بندی زبان ترکی جای « ضمائر شخصی » و علائم «حالات تصریفی» (برعکس زبان فارسی) عوض نمی شود و هر یکی جای ثابت خود را دارد.

- اسامی يك هجی که آخرین حرف آنها صدادار باشد ، در صرف يك « یه y » اضافی بخود گرفته و

دیگر احتیاج به اضافه کردن « سی » نیست. مثال :

(صرف سُو su ، آب) onun suyu , sənin suyun , mənim suyum

ضمیر ملکی « iv » بجای « این in » در محاوره :

در زبان محاوره ای اسمی (اسم مضاف) که برای دوم شخص مفرد به شکل اضافه ملکی [مضاف الیه] در می آید ، علامت ضمیر ملکی « این » را حذف کرده و بجای آن يك « ایو » بکار می برند ؛ بعبارتی بجای « سنین ائوینین آچاری sənin evinin açarı » (کلید خانه تو) میگویند « سنین ائوینین آچاری sənin evinin açarı » ظاهراً این تغییر شکل در صرف باین منظور صورت می گیرد ، که از هم شکل بودن صرف اضافه ملکی دوم شخص و سوم شخص مفرد جلوگیری شود. ولی بکار بردن « ایو » بجای علامت ملکی « این » هر چند که در بعضی موارد می تواند به شکل صحیح معنی دهد ، ولی در مواردی هم صرف آن با اصول زبان ترکی مغایرت داشته و قابل استفاده نمی باشد.

برای روشن شدن هر چه بهتر مطلب به جملات و حالت های مختلف زیر توجه کنید.

صرف اضافه ملکی بوسیله « ایو » در محاوره به شکل زیر صورت می گیرد :

پسر خاله تو = سنین خالاوین اوغلو sənin xalavın oğlu (oğlı)

خانه پدر تو = سنین ده ده وین ائوی sənin dədəvin evi

پسر خواهر تو = سنین باجی وین اوغلی sənin bacivin oğlu (oğlu)

پسر برادر تو = سنین قارداشی وین اوغلو *sənin qardaşının oğlu (oğlu)*
 همانطوری که مشاهده می شود همه جملات فوق بوسیله « ایو » برای سوم شخص مفرد (به شکل اضافه ملکی) صرف شده که صرف آنها صحیح و منطقی بنظر میرسد ولی در همه جا چنین نیست. اکنون بطور نمونه به جدول زیر که حالات مختلف تصریفی را نشان داده و غیر منطقی بودن آن (v یا iv) را روشن می کند توجه کنید. مثال :

(a) در سمت راست ، شکل محاوره ای که بوسیله « ایو » (و) صرف می شود.

(b) در سمت چپ صفحه ، شکلی که با اصول زبان ترکی بوده و بوسیله اضافه ملکی « این » صرف می شود :

اسامی حالت‌های تصریفی در زبان فارسی	الف) بوسیله « iv » در محاوره بکار گرفته می شود	ب) بوسیله « in » (n) با اصول زبان ترکی صرف می شود
۱) حالت فاعلیت :	سنین ائویو <i>sənin eviv</i> (غلط)	سنین ائوین <i>sənin evin</i> (onun)
۲) حالت باواسطه :	سنین ائویوه <i>sənin evivə</i>	سنین ائوینه <i>sənin evinə</i> (onun)
۳) حالت مفعول باواسطه با حرف اضافی در :	سنین ائویوده <i>sənin evivdə</i> (نامفهوم)	سنین ائوینده <i>sənin evində</i> (onun)
۴) حالت مفعول باواسطه با حرف اضافی از :	سنین ائویودن <i>sənin evivdən</i> (نا مفهوم)	سنین ائویندن <i>sənin evindən</i> (onun)
۵) حالت بی واسطه :	سنین ائویوی <i>sənin evivi</i>	سنین ائوینی <i>sənin evini</i> (onun)
۶) اضافه ملکی	سنین ائویو <i>sənin evivin</i>	سنین ائوینین <i>sənin evinin</i> (onun)

– چنانچه از جدول بالا روشن می شود ، در مورد شماره (۱) حالت فاعلیت ، شماره (۳) « حالت مفعولی با واسطه با حرف اضافی در» و شماره (۴) « حالت مفعولی با واسطه با حرف اضافی از» صرف ضمیر ملکی سوم شخص مفرد بوسیله « ایو » کاملاً نادرست می باشد. در صورتی که صرف آن بوسیله « این » با وجود هم شکل بودن آن (در رابطه با دوم و سوم

شخص مفرد) کاملاً درست فهمیده می‌شود و فرق آنها نیز بوسیله « سن » و « او » تشخیص داده می‌شود. در نتیجه « ایو » که در محاوره بجای « این » صرف می‌شود ، نه تنها کمبود « این » مذکور را پر نمی‌کند ، بلکه خود در مواردی هم قابل صرف نمی‌باشد. با وجودی که صرف ضمیر (اضافه) ملکی (این) نقص دارد ، ولی منطقی و صحیحتر از « ایو » می‌باشد.

۱) ضمیر انعکاسی

ضمیر انعکاسی کلمه ای است که از تکرار مجدد ضمیر در جمله جلوگیری می‌کند :

من خودم = من اۆزوم mən özüm

تو خودت = سن اۆزون sən özün

او خودش = او اۆزو o özü (اۆزی özi)

ما خودمان = بیز اۆزوموز biz özümüz

شما خودتان = سیز اۆزونوز siz özünüz

آنها خودشان = اونلار اۆزلری onlar özləri

– من خودم بتنهائی این کار را انجام دادم . = من اۆزوم تک بۇ ایشی گۆردوم .

mən özüm tək bu işi gördüm . (gurtardım)

توجه : در بعضی مناطق آذربایجان در محاوره ضمیر انعکاسی « اۆزوم » را « بیلیم » بیز

می‌گویند . « بیلیم » به این شکل صرف می‌شود :

من بیلیم biləm ، سن بیلن bilən ، او بیله سی biləsi ، بیز بیله میز biləmiz ،

سیز بیله نیز [بیله ز] biləz و اولار بیله لری bilələri .

۱-۱) ضمیر انعکاسی و حالت‌های تصریفی آن :

- مفعول با واسطه:

ضمیر انعکاسی بوسیله علامت ضمیر ملکی (in) بکار می‌شود که صرف آن برای دوم و سوم

شخص مفرد همشکل صرف می‌شود. در چنین حالتی حتماً باید ضمیر شخصی

(تو و او) گفته و یا نوشته شود. به مثالهای مختلف زیر توجه کنید :

من بخودم = من اۆزومه mən özümə
 تو بخودت = سن اۆزونه sən özünə (سن اۆزووه sən özüvə)
 او بخودش = او اۆزونه o özünə

- بیز اۆزوموزه ، سیز اۆزونوزه ، اۇنلار اۆزلىرىنه

- من اين كيف را برای خودم (بخودم) خريدم. من بۇ چمىدانى (كىفى) اۆزومه آلدیم.

mən bu çəmadanı (kifi) özümə aldım .

- حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی در :

من در خودم = من اۆزومده mən özümdə
 تو در خودت = سن اۆزونده sən özündə
 او در خودش = او اۆزونده o özündə

- بیز اۆزوموزده ، سیز اۆزونوزده ، اۇنلار اۆزلىرىده

- من بۇ شانسى اۆزومده گۆرمورم . mən bu şansı özümdə görmürəm .

- حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی از :

من از خودم = من اۆزومدن mən özümdən
 تو از خودت = سن اۆزونندن sən özündən
 او از خودش = او اۆزونندن o özündən

بیز اۆزوموزده ، سیز اۆزونوزدن ، اۇنلار اۆزلىرىندن

نظراتى كه او بيان مىكند از خودش است = او سؤيله دييى دوشونجه لر اۆزونندن دير.

o söylədiyi düşüncələr özündəndir

- مفعول بيواسطه :

من خودم را = من اۆزومو mən özümü

تو خودت را - سن اۆزونو sən özünü

او خودش را = او اۆزونو o özünü

- بیز اۆزوموزو ، سیز اۆزونوزو ، اۇنلار اۆزلىرى

- او خودش را بیشتر از همه دوست دارد. او اۆزونو هاميدان چۇخ ايسته بير .

o özünü hamıdan çox istəyir .

- حالت اضافه ملكى :

مال خودم = منيم اۆزومون mənim özümün

مال خودت = سنين اۆزونون sənin özünün

مال خودش = اونون اۆزونون onun özünün

مال خود آنها - اۇنلارين اۆزلىرينين onların özlərinin

این ماشین مال خود من است . بۇماشين منيم اۆزوموندور . bu maşın mənim özümündür .

۱-۲) نفى ضمماير انعكاسى بوسيله كلمه نفى « دئگيل » صورت مى گيرد :

مال خودم نيست = منيم اۆزومون دئگيل deyil mənim özümün

مال خودت نيست = سنين اۆزونون دئگيل deyil sənin özünün

مال خود او نيست = اونون اۆزونون دئگيل deyil onun özünün

مال خود ما نيست - بيزيم اۆزوموزون دئگيل deyil bizim özümüzün

مال خود شما نيست - سيزين اۆزونوزون دئگيل deyil sizin özünüzün

مال خود آنها نيست - اۇنلارين اۆزلىرينين دئگيل deyil onların özlərinin

۱) كلمه سؤالى و ضمماير انعكاسى :

آيا مال خود من هست ؟ = منيم اۆزومون مو ؟ mənim özümünmü ?

آيا مال خود تو هست ؟ = سنين اۆزونون مو ؟ sənin özününmü ?

آيا مال خودش است ؟ = اونون اۆزونون مو ؟ onun özününmü ?

- بیزیم اۆزوموزون مو؟ سیزین اۆزوموزومو؟ اۇنلارین اۆزوموزون مو؟

۱- ۱) تکرار ضمایر انعکاسی و حالات تصریفی آن :

- حالت مفعول با واسطه :

mən özüm- özümə = من اۆزوم - اۆزومه

sən özün - özünə = سن اۆزون - اۆزونه

o özü - özünə = او اۆزو - اۆزونه

- من خودم به خودم می گویم. = من اۆزوم اۆزومه دئیرم. mən özüm özümə deyirəm.

- حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی در :

mən özüm- özümdə = من اۆزوم - اۆزومده

sən özün - özündə = سن اۆزون - اۆزونده

o özü - özündə = او اۆزو - اۆزونده

- من این توانائی را خودم در خودم می بینم. = من بۇ باشاریغی اۆزوم - اۆزومده گۆرورم.

mən bu başarığı özüm özümdə görürəm.

- حالت مفعول با واسطه با حرف اضافی از :

mən özüm - özümdən = من اۆزوم - اۆزومدن

sən özün - özündən = سن اۆزون - اۆزوندن

o özü - özündən = او اۆزو - اۆزوندن

او خودش از خودش تعریف کرد. = او اۆزو اۆزوندن تعریف ائتدی.

o özü özündən tərif etdi (söylədi).

- حالت مفعول بیواسطه :

mən özüm - özümü = من اۆزوم - اۆزومو

sən özün - özünü = سن اۆزون - اۆزونو

او خودش خودش را = او اۆزو - اۆزونو özünü - özünü o
 مثال : من اۆزوم اۆزومو سئویرم . . mən özüm özümü sevirəm .
 اضافه ملکی :

من خودم مال خودم = من اۆزوم - اۆزومون mən özüm - özümün
 تو خودت مال خودت = سن اۆزون - اۆزونون sən özün - özünün
 او خودش مال خودش = او اۆزو - اۆزونون o özünü - özünün
 مثال : من خودم عیب خودم را می بینم . من اۆزوم اۆزومون عیبیمی گۆرورم .
 mən özüm özümün eybimi görürəm.

(۱) نفي کلمه سؤالی همراه ضمير انعکاسی با « دئگیل » :
 آیا این ماشین مال خودم نیست ؟ = بۇ ماشین منیم اۆزومون دئگیل می ؟
 bu maşın mənim özümün deyilmi ?

آیا این ماشین مال خودت نیست ؟ = بۇ ماشین سنین اۆزونون دئگیل می ؟
 bu maşın sənin özünün deyilmi ?

(۱-۱) نفي کلمه سؤالی با ضمير انعکاسی تکراری
 آیا من خودم خودم را به تو معرفی نکردم ؟ = من سنه اۆزوم اۆزومو تانیش ائتمه دیم می ؟
 mən sənə özüm özümü tanış etmədimmi ?

(۱) شکل سؤالی کلمات تک هجائی :

- اسامی که يك بند دارند و آخرین حرف آنها به حرف صدادار ختم شود به آخر آنها يك (y)
 اضافه کرده و به شکل زیر صرف می کنند: (آب = سۇ su)

(لیوان) آب من = منیم سۇیوم mənim suyum

(لیوان) آب تو = سنین سۇیون sənin suyun

(لیوان) آب او = اونون سۇیو onun suyu

۱-۱) شکل سؤالی اسامی يك بندى :

- o mənim suyummu ? او منیم سۇيوم مو
- o sənin suyunmu ? او سنين سۇيون مو
- o onun suyumu ? او اونون سۇيومو

۱-۳) صرف اسامی امثال «سۇ» به حالتهاى مختلف به شکل زیر صرف می شود:

mənim suyum	منیم سۇيوم	: حالت فاعليت
mənim suyuma	منیم سۇيوما	: مفعول با واسطه
mənim suyumda	منیم سۇيومدا	: مفعول با واسطه با حرف اضافی در
mənim suyumdan	منیم سۇيومدان	: مفعول با واسطه با حرف اضافی از
mənim suyumu	منیم سۇيومو	: مفعول بىواسطه
mənim suyumun	منیم سۇيومون	: اضافه ملكى

- با اضافه کردن « y » اضافی به اسامی امثال « سۇ » نیازی به « منیم » نمی باشد و در نتیجه میتوان آن را حذف کرده و بجای « منیم سۇيوم » به شکل « سۇيوم » ، « سۇيون » ، « سۇيوسۇ » صرف کرد.

۱-۲) نفی سؤالی اسامی يك بندى بدین شکل صورت می گیرد.

- o mənim suyum deyilmi ? او منیم سۇيوم دئگیل می؟
- o sənin suyun deyilmi او سنين سۇيون دئگیل می؟

۱) حذف کردن یکی از ضمائر ملكى :

همانطوری که در صرف ضمائر ملكى مشاهده شد ، در زبان ترکی ضمیر (اضافه)

ملكى را در جمله دو مرتبه تکرار کرده و صرف می کنند. مثال :

« منیم ائویم » ، یا « سنين ائوین » ، یعنی اضافه ملكى « این » يك مرتبه به شکل « سنين » و مجدد به شکل « ائوین » تکرار شده است. در محاوره برای جلوگیری از تکرار

ضمیر ملکی و برای کوتاه کردن جمله (فقط در رابطه با اشیا) یکی از علائم اضافه ملکی را حذف کرده و بجای « منیم ائویم» آنرا به شکل « منیم ائو» صرف می کنند. مثال :

خانه من = منیم ائو *mənim ev* ، خانه تو = سنین ائو *sənin ev*
 خانه او = اؤنون ائو *onun ev*

(۱-۱) نحوه صرف ضمائر ملکی (مخفف شده) در حالت‌های مختلف تصریفی:

حالت فاعلیت : خانه من = منیم ائو *mənim ev*
 مفعول با واسطه : به خانه من = منیم ائوه *mənim evə*
 مفعول با واسطه با حرف اضافی در : در خانه من = منیم ائوده *mənim evdə*
 مفعول با واسطه با حرف اضافی از : از خانه من = منیم ائودن *mənim evdən*
 مفعول بیواسطه : خانه مرا = منیم ائوی *mənim evi*
 اضافه ملکی : مال خانه من = منیم ائوین *mənim evin*

توجه : ضمیر ملکی را در رابطه با اشخاص نباید حذف کرد. مثال :

پدر من = منیم ده ده م *mənim dədəm (atam)* ، خواهر تو =

سنین باجین *sənin bacın* ، مادر من = منیم آنام *mənim anam*

(۱) بکارگیری ضمیر اشاره ای و اضافه ملکی :

با کلمات مختلف سوالی :

ضمیر اشاره ای « کیم » [چه کسی] و ضمیر اشاره ای « نه » [چه چیزی] همراه
 اضافه ملکی به شکل « کیمین *kimin* » (مال چه کسی) و « نه یین *nəyin* » (مال چه چیزی)
 بکار گرفته می شود. مثال :

این مال کیست. = بؤ کیمین دیر ؟ *bu kimindir*
 این مال من است. = بؤ منیم دیر *bu mənimdir*
 آن مال اوست. = اؤ اؤنوندور *o onunundur*

این کلید مال چیست. = بۇ آچار نە ییندیر؟ bu açar nəyindir?
در جواب گفته می شود:

این کلید مال آن در است. = بۇ آچار او قاپی نیندیر. bu açar o qapınıdır.

(۱-۱) کی ki ربطی با کلمات سوالی «کیمین» و «نه یین»:

«کی» را می توان با کلمات سوالی (کیمین و نه یین) پیوند داده و به شکل کلمه سوالی جدیدی در آورد و بکار گرفت. مثال:

سوال: این کلید مال چه کسی است = بۇ آچار کیمینکی دیر bu açar kiminkidir?

جواب: این مال من است. = بۇ منیمکیدیر. bu mənimkidir.

آن مال توست. = او سنینکیدیر. o səninkidir.

سوال: این آچار مال چه چیزی است. = بۇ آچار نە یینکیدیر. bu açar nəyinkidir.

جواب: آن آچار مال ماشین است = او آچار ماشینیکیدیر. o açar maşınıkıdır.

این جای پا مال گاواست. = بۇ ایز او کوزونکودور. bu iz öküzünküdür.

این جای پا مال خوک است. = بۇ ایز دۇنوزونکودور. bu iz donuzunkudur.

(۱-۲) سؤال و جوابهای مذکور می تواند به شکل مخفف شده نیز صرف شوند:

سؤال	،	جواب
بۇ کیمین؟ bu kimin?	،	او منیم o mənim
او نه یین؟ o nəyin?	،	او اونون onun
او کیمینکی؟ o kiminki?	،	او منیمکی mənimki

(۱-۳) کلمه «کی» با ضمائر شخصی به شکل زیر پیوند می خورد:

منیمکی mənimki	،	بیزیمکی bizimki
سنینکی səninki	،	سیزینکی sizinki
اونونکی (کو) onunki (ku)	،	اونلارینکی onlarınkı

– بۇ کیتاب اونونکو دور. او کیتاب دا اونونکو دور.

۱) ضمایر ملکی کلمه سوالی « نه » همراه کلمه وار (هست) و یوخ (نیست):

- توجه شود که « وار » فعل است و به شکل زیر برای ضمایر شخصی صرف می‌وشد:

من وارام ، سن وارسان ، او واردیر ، بیز واریق ، سیز وارسینیز ، اونلار واردیرلار.

- کلمه سوالی « نه » (چه) در رابطه با اشیاء بکار بکار گرفته می‌شود ، ولی اگر آن با کلمات « وار » و « یوخ » همراه باشد ، می‌توان برای اشخاص نیز بکار برد.

فعل وار به شکل زیر باری ضمایر شخصی صرف می‌شود :

کلمه « نه بین وار » معنی « چه » و « که را » داری را میدهد .

منیم نه ییم وار؟ mənim nəyim var (من چه چیزی و چه کسی را دارم؟)
 سنین نه بین وار؟ sənin nəyin var (تو چه چیزی و چه کسی را داری؟)
 اونون نه بی وار؟ onun nəyi var (او چه چیزی و چه کسی را داری؟)
 منیم بیرقارداشیم و بیر باجیم وار . mənim bir qardaşım və bir bacım var
 سنین بیر ماشینین و بیر ائوین وار . sənin bir maşının və bir evin var
 سنین کیمین وار ؟ sənin kimin var (سنین نه بین وار ؟ sənin nəyin var)

۱-۱) استفاده از کلمات « وار » و « یوخ » همراه کلمه سوالی « کیم و نه » :

(سنین نه بین وار ؟ sənin nəyin var [تو چه چیزی و یا چه کسی را داری] و

یا سنین کیمین وار ؟ sənin kimin var [تو چه کسی را داری] .)

منیم هئچ بیر کیمیم (کسیم) یوخدور . mənim heç bir kimim (kəsim) yoxdur .

منیم بی ییم (عمه م) یوخدور . mənim bibim (əm-məm) yoxdur (من عمه ندارم)

منیم هج بیرشی ییم یوخدور . mənim heç bir şeyim yoxdur (من هیچ چیزی ندارم)

منیم ائویم یوخ دور . (منیم ائویم یوخمدور) . mənim evim yoxdur (من خانه ندارم)

۱-۲) پیوند ضمیر شخصی با حروف اضافی « ده » و « دا » همراه کلمات

« وار » و « یوخ » : (کتابی متعلق به من است ، من کتابی دارم)

məndə bir kitab var (dır) .	منده بیر کیتاب وار (دیر) .
səndə bir kitab var (dır) .	سنده بیر کیتاب وار (دیر) .
onda bir kitab var (dır) .	اؤندا بیر کیتاب وار (دیر) .
bizdə bir kitab yox (dur) .	بیزده بیر کیتاب یوخ (دور) .
sizdə bir kitab yox (dur) .	سیزده بیر کیتاب یوخ (دور) .
onlarda bir kitab yox (dur) .	اؤنلاردا بیر کیتاب یوخ (دور) .

۱-۳) صرف کلمه « وار » ، « یوخ » :

هست (داشتن) « یوخ نیست (نداشتن) به شکل زیر نیز صرف می شود :

bizim varımızdır	بیزیم واریمیزدیر	mənim varımdır	منیم واریمدیر
sizin varınızdır	سیزین وارینیزدیر	sənin varındır	سنین واریندیر
onların varlarıdır	اؤنلارین وارلاری دیر	onun varıdır	اؤنون واریدیر

۱-۴) سنین نه بین وار؟ در مواردی هم تو چه مرضی داری فهمیده می شود :

sənin nəyin var ?	سنین نه بین وار ؟
mənim soyuq dəyməm(dəyməyim) var.	منیم سؤیوق دیمم (دیمه ییم) وار .
[mənə soyuq dəyib .	منه سؤیوخ دیب .
onun baş ağrısı var .	اؤنون باش آغریسی وار .
(او سر درد دارد .)	

۱-۵) کلمات سوالی « نه رن » و « نه یه رین » و « هاران » (کجای تو)

که با اضافه ملکی نیز همراه است به شکل زیر بکار می رود .

- سنین نه یغرین آغریییر ؟ sənin nə yerin ağrır? (کجای تو درد می کند؟)
 اؤنون هاراسی آغریییر ؟ onun harası ağrır? (کجای او درد می کند؟)
 جواب : منیم باشیم آغریییر . mənim başım ağrır . (سر من درد میکند.)
 اؤنون قارنی آغریییر . onun qarnı ağrır . (او دل [شکم] دردی دارد.)

۱-۴) ضمائر اشاره ای بۇرا (اینجا) و « اؤرا » (آنجا) در جواب سوال « نه ره » و « هارا » (کجا) همراه ضمیر (اضافه) ملکی به شکل زیر صرف می شود :

بورام	،	اورام	oram
بوران	،	اوران	oran
بوراسی	،	اوراسی	orasi
بورامیز	،	اورامیز	oramiz
بورانیز	،	اورانیز	oraniz
بورالاری	،	اورالاری	oralari

توجه: کلمات اشاره ای (« بۇرا » و « اؤرا ») که معمولاً در جواب کلمات سوالی « نه ره » و « هارا » صرف صرف می شوند از اینکه آخرین حرف آنها صدادار می باشد در نتیجه در صرف اضافه ملکی برای سوم شخص مفرد بخود يك « سی » (به شکل « هاراسی » ، « نه ره سی » و « بۇراسی » ، « اؤراسی ») اضافی می گیرند . کلمات مذکور را در جملات به شکل زیر می توان بکار برد :

منیم آلیمین بۇراسی آغری ییر (اینجا ی دست من درد میکند). بۇراسی تبریز رادیوسی [رادیوسو]
 (اینجا رادیو تبریز است). سبلان آذربایجانین هاراسیندادیر [نه یئرینده دیر] ؟ و ...

۱) کلمه سوالی « کجا » (نه ره ، نه یئر ، هارا) همراه اضافه ملکی در حالت های تصریفی :

۱-۱) حالت های مختلف تصریفی کلمات سوالی و ضمائر ملکی :

حالت‌های تصریفی کلمات سوالی همراه ضمائر ملکی به شکل زیر بکار گرفته می‌شوند :

مفعول با واسطه « به »	نه یثرمه	nə yərimə	هاراما	harama	به کجای من
مفعول با واسطه با حرف اضافی « در »	نه یثرمده	nə yerimdə	هارامدا	haramda	در کجای من
مفعول با واسطه با حرف اضافی « از »	نه یثرمدن	nə yerimdən	هارامدان	haramdan	از کجای من
مفعول بیواسطه	نه یثرمی	nə yerimi	هارامی	haramı	کجای مرا
اضافه ملکی	نه یثرمین	nə yerimin	هارامین	haramın	مال کجای من

– کلمه سوالی همراه با اضافه ملکی :

نه رم	nərəm	،	نه یثرم	nə yerim	،	هارام	haram
نه رن	nərən	،	نه یثرین	nə yərin	،	هاران	haran
نه ره سی	nərəsi	،	نه یثری	nə yeri	،	هاراسی	harası

۱) اسم سازی بوسیله اضافه (ضمیر) ملکی

اسم به دو شکل است (اسم عام و اسم خاص) که بوسیله ضمیر ملکی به شکل زیر ساخته می‌شود :

۱-۱) اسم خاص : اسمی است که به يك چیز و یا شخص خاصی دلالت کند. مثال:

منیم ائوین قاپیسی mənim evin (evimin) qapısı (در خانه من)

سنین ائوین قاپیسی sənin evin (evinin) qapısı (در خانه تو)

ائوین قادینی evin qadını (زن این خانه)

آحمدین قادینی Əhmədin qadını (خانم احمد)

اٲویمین کیلیدی	evimin kilidi(açarı)	(کلید خانه من)
اٲوین پیشییی	evin pişiyi	(گربه این خانه)
اٲوین ایتی	evin iti	(سگ این خانه)
اٲوین کیشیسی	evin kişisi	(مرد این خانه)

- اسم خاص در جملات به شکل زیر بکار گرفته می‌شوند. مثال :

بۇ مدرسە نین اۇشاقلاری فۇتبول اۇیناییرلار. (شاگردان این مدرسە فوتبال بازی می‌کنند.)
 bu mədrəsənin uşaqları futbol oynayırlar .

بۇ یارپاقلار ، بۇ آغاجین یار پاغی دیر(لار). (این برگها ، برگ این درخت است .)
 bu yarpaqlar bu ağacın yarpağıdır .

اؤ تورکمنین آتی گوزل دیر. o türkmənin atı gözəldir. اسب آن ترکمن زیباست.

۱-۲) اسم عام : اسمی است که به چیز یا شخص مشخصی دلالت نکند . مثال :

اٲو قاپیسی	ev qapısı	(در خانه)
اٲو کیلیدی	ev kilidi	(کلید خانه)
اٲو پیشییی	ev pişiyi	(گربه خانگی = اهلی) [پیشیک _ گربه]
چؤل پیشییی	çöl pişiyi	(گربه وحشی)

مدرسە اۇشاقلاری تۇپ اۇینایارلار . (شاگردان مدارس فوتبال بازی میکنند.)

mədrəsə uşaqları top oynayırlar

تورکمن آتی گوزل دیر türkmen atı gözəldir (اسب ترکمن زیبا است .)

توجه : در اسم سازی میتوان یکی از « اضافی ملکی » (این) را حذف کرد. مثال :

آغاج یارپاغی . ağaç yarpağı (برگ درخت)

(آغاجین یارپاغی ağacın yarpağı)

- در مواردی هم حروف اضافی ملکی را برداشته و به آخر کلمه (همشکل با حالت تصریفی)

متصل می کنند. مثال : تورکمن آتین türkmen atın (اسب ترکمن)
 آغاچ یار پاغین . . ağaç yarpağın (برگ درخت)
 مدرسه اوشاغین .. mədrəsə uşağın (بچه مدرسه)

کلمات تعلقات ملکی با اضافه (ضمیر) ملکی :

(۱) « مال » : (« مال » با ضمیر ملکی [ن] صرف می شود)

- o mənim malımdır. او منیم مالیمدیر. ، آن مال من است.
 bu sənin malındır. بۇ سنین مالیندیر. ، این مال تو است.
 o onun malıdır . او اونون مالیدیر. ، آن مال اوست.

(۱-۲) مالک : (مالک با مفعول با واسطه صرف میشود)

- mən ona malikəm . من اونا مالیکم . _ من مالک آن هستم.
 sən buna maliksən . سن بۇنا مالیک سن . _ تو مالک این هستی.
 o da bunlara malikdir . اۇدا بۇنلارا مالیک دیر . _ او هم مالک اینها است.
 siz də bu evə maliksiniz . سیز دە بۇ ائوه مالیک سینیز . _ شما هم به این خانه مالک هستید

(۱-۳) صاحب (صاحب) [با مفعول با واسطه صرف میشود .]

- bu evə mən sahibəm . بۇ ائوه من صاحبیم . _ صاحب این خانه من هستم
 o evə o sahibdir . او ائوه او صاحبیدیر . _ صاحب آن خانه اوست

(۴) مالکیت (بوسیله تکرار دو باره ضمیر ملکی همراه « ده » صرف می شود) :

- bu ev mənim malikiyətimdədir . بۇ ائو منیم مالکیتیم ده دیر .
 o maşın sənin malikiyətindədir . او ماشین سنین مالکیتین ده دیر .